

**MILLIY MA'NAVIYAT – JAMIYAT TARAQQIYOTINING
ASOSIDIR**

Doulov Ulug'bek Xayitboyevich

O'zDXA Urganch filiali

Yoshlar ittifoqi yetakchisi

ANNOTATSIYA: maqolada Yangi O'zbekistonning ma'naviy taraqqiyotini ta'minlashda marifat va ma'naviyatning o'rni hamda uning o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan. Shuningdek, jamiyat ma'naviy taraqqiyotiga tahdid solayotgan ma'naviy tahdidlar va ularga qarshi kurashishning ijtimoiy zaruriyati haqida ma'lumotlar berilgan.

KALIT SO'ZLAR: tarix, moddiy va ma'naviy hayot, ma'naviyat, taraqqiyot, ma'naviy tahdidlar, ijtimoiy muhit, sivilizatsiya.

АННОТАЦИЯ: в статье описывается роль образования и духовности в обеспечении духовного развития Нового Узбекистана и его специфические особенности. Также дается информация о моральных угрозах, угрожающих духовному развитию общества и социальной необходимости борьбы с ними.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: история, материальная и духовная жизнь, духовность, развитие, духовные угрозы, социальная среда, цивилизация.

ABSTRACT: the article describes the role of education and spirituality in ensuring the spiritual development of New Uzbekistan and its specific features. Also, information is given about the moral threats that threaten the spiritual development of the society and the social need to fight against them.

KEY WORDS: history, material and spiritual life, spirituality, development, spiritual threats, social environment, civilization.

Har qanday taraqqiyotning rivojlanishi hamda uning jadal sur'atlar bilan yuksalib borishi mavjud ijtimoiy-ma'naviy muhitning saviyasi va kamolot darajasiga bolliqdir. Qaysi jamiyatda ma'naviy taraqqiyot darajasi yuksak bo'lsa,

bilangki, shu muhitda yashovchi insonlarning intellektual salohiyati ham yuqori bo'ladi. "Nega insoniyat har doim ma'naviyatga zaruriyat sezib yashaydi? Ma'naviyatning shaxs kamolotida qanday o'rni bor? Ma'naviyatsiz yashash mumkinmi? Mana shu kabi savollar olim va ulamolarning ilm yo'lida mashaqqat chekishiga hamda insoniyat jamiyatini yaxshilash uchun xizmat qilishiga undagan."¹ Ma'naviyat - insoniyatning ruhiy va aqliy imkoniyatlarini yuzaga chiqaruvchi, odamlarning qalbini eng pokiza tuyg'ular bilan boyituvchi hamda uni ezgu maqsadlar sari yetaklovchi beqiyos kuchdir. Ma'naviyat inson va jamiyat madaniyatining negizi, inson va jamiyat hayotining muhim yo'nalishlarini belgilab beruvchi bosh omildir. Ma'naviyat insonlarning ruhiy olamini boyitib, mavjud jamiyatning ma'naviy qiyofasini ko'rsatib beruvchi mezondir. Ma'naviyat insonlarning ijtimoiylashuv jarayoniga turtki berib, aniq maqsadlar sari harakatga chorlovchi kuch hisoblanadi. Shularni e'tiborga olib, unutmashimiz kerakki, ma'naviyatsiz jamiyat insoniyat olamini butkul tanazzulga yetaklaydi.

Insoniyat tarixdan ma'lumki, inson va jamiyat - bir-biri bilan uzviy aloqada va muayyan qonun-qoidalar asosida takomillashib, rivojlangan. Odamzod jamiyatdan tashqarida o'zining haqiqiy mohiyatini yo'qotadi. Biroq jamiyat insonlarning shunchaki yig'indisidagina iborat emas. Jamiyat odamlar o'rtasida amal qiladigan real munosabatlarni ham qamrab oladi. Bunday munosabatlar kishilarni oila, urug', qabila, millat, davlat va nihoyat, insoniyat hamjamiyatiga birlashtiradi. Odamlar yig'indisini xis etish, hamda kuzatish mumkin. Buni iloji bor. Biroq odamlar o'rtasidagi ijtimoiy-ma'naviy munosabatlarni ko'rish, kuzatish yoki aniq xulosalar berish murakkab holat hisoblanadi, chunki ular yashirin xarakterga ega bo'lib, jimsiz, nomoddiy ko'rinishdadir. Jamiyat hayotida ana shunday munosabatlar hal qiluvchi rol o'ynaydi desak mubolag'a bo'lmaydi. Demak, insonlar bir-birini inkor etishi, o'zlarini yagona har narsani anglaguvchi, boshqalardan aqlliroq va to'g'ri fikr yurituvchi, jamiyatdan alohida individual shaxs sifatida mavjud deb o'ylashlari mumkin. Lekin har qanday sharoitda ham ular ijtimoiylik munosabatlari ichida

---

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish" mavzusidagi videoselektori 2021-yil 19-yanvar
www.tadqiqotlar.uz

qoladilar va jamiyatning g'oyalari bilan birga yashaydilar. Ana shu jarayonda muayyan bir jamiyatda yashayotgan kishilar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi yagona vosita sifatida ma'naviyat masalasi yuzaga keladi.

Bunday munosabatlarni yo'lga soluvchi yagona vosita ma'naviyat ekan, bu tushunchaga kun sayin ortib borayotgan zaruriyat va ehtiyojning oshib borayotganligi bugungi kunda dunyoda bo'layotgan voqea-hodisalar misolida ham yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Jamiyat ma'naviy taraqqiyotini ta'minlash borasida davlatimiz tomonidan ham ko'plab islohotlar amalga oshirilib kelinmoqda. Xususan, "Mamlakatimizni 2017 — 2021 yillarda rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi" hamda uning davomi sifatida "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" doirasida o'tgan davr mobaynida davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan isloh etishga qaratilgan 300 ga yaqin qonun, 4 mingdan ziyod O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari qabul qilindi.

100 ta maqsadni o'z ichiga olgan "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" va uning V bobi "Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish" masalalariga bag'ishlangan bo'lib, 71-78-maqsadlar doirasida jamiyat ma'naviy taraqqiyotini ta'minlash borasida amalga oshirishimiz lozim bo'lgan vazifalar belgilab berildi.²

Jamiyatning ma'naviy qiyofasini sifat jihatdan yaxshilash hamda aholining ma'naviy kamolot darajasini yanada oshirish davlatimiz siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev boshchiligida 2021-yil 19 yanvar kuni o'tkazgan "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish" mavzusidagi videoselektorda shunday so'zlarni aytgan edilar: "Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi ma'naviyatdir. Biz yangi O'zbekistonni barpo etishga qaror qilgan ekanmiz, ikkita mustahkam ustunga tayanamiz. Birinchisi – bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyot. Ikkinchisi – ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga

---

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmonidan
www.tadqiqotlar.uz

asoslangan kuchli ma'naviyat"³ Darhaqiqat, ma'naviy yetuklik darajasi iqtisodiy barqarorlikka erishishning eng muhim yo'llaridan sanaladi. Chunki, jamiyatning moddiy va ma'naviy hayotidagi uyg'unlik ham iqtisodiy ham ma'naviy jihatdan farovonlikni belgilab berishga turtki bo'ladi. Ma'lumki, inson, jamiyat a'zosi, turli guruh va jamoalarning vakili sifatida doimo ularning ta'siri ostida bo'ladi. Ya'ni har bir shaxsning fe'l-atvorida, xatti-harakatlarida u mansub bo'lgan millat, xalq, professional toifa, jamoa va oilaning ijobiy yoki salbiy ta'siri bo'ladi. Tarixiy shart-sharoit, davr, davlat tuzimi va o'sha jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy ta'sirlar uning dunyoqarashi, fikrlash tarzi, tafakkurida o'z aksini topadi. Bunday ta'sirlarning 3 xil ko'rinishi mavjud:

Mikro bosqichdagi ta'sirlar – bu bevosita inson bolasi tug'ilib o'sadigan oila, ta'lim va tarbiya maskanlari, mehnat jamoasi, mahalla va do'stlar muhitidagi ta'sirlar. Makro bosqichdagi ta'sirlar – bu ijtimoiy, ma'naviy, siyosiy hamda iqtisodiy muhit ta'sirlari. Mega bosqichdagi ta'sirlar – bu keng miqyosda xalqaro maydonda avj olib borayotgan g'ayaviy ta'sirlar.

Bunday bosqichdagi ta'sirlar insonning ijtimoiylashuv jarayoniga aralashib, uning milliy, mintaqaviy hamda xalqaro maydondagi o'rnini belgilashga sabab bo'ladi. Ma'naviy ta'sirlar bevosita moddiy ta'sirlar bilan uyg'unlikda rivojlanib boradi. Chunki, jamiyatning moddiy va ma'naviy tomonlarini uyg'unlashtirish ijtimoiy taraqqiyotning asosi hisoblanadi. Inson ma'naviyatini yuksaltirish orqaligina iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkin. Chunki iqtisodiy ne'matlardan unumli foydalanish hamda ularni oqilona sarflash jarayonlarida shaxsning ma'naviy kamoloti asosiy turtki vazifasini o'taydi. Insonning haqiqiy mohiyati moddiy ehtiyojlarni madaniy shakllarda qondirilishida yaqqol namoyon bo'ladi. Inson aqlli mavjudot sifatida moddiy ehtiyojlarini madaniy shakllarda qondirish uchun tabiat va jamiyat mohiyatini bilishga, tabiat va jamiyatni o'z maqsadlariga mos ravishda o'zgartirishga harakat qiladi. Ilm-fan va texnika insonning ma'naviy va moddiy ehtiyojlarini qondirish quroli, muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi. Yuksak

---

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish" mavzusidagi videoselektori 2021-yil 19-yanvar
www.tadqiqotlar.uz

ma'naviyat tufayligina inson o'z ehtiyojlarini madaniy shakllarda oqilona va to'laroq qondirish imkoniga ega bo'ladi. Har qanday jamiyat hayotida ma'naviyat, ma'naviy ishlab chiqarish hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kishilar ma'naviy ishlab chiqarish jarayonida olamni, atrof-muhitni to'laroq biladilar, ijtimoiy hayot qoidalarini o'zlashtiradilar, bir-birlari bilan insonlarcha munosabatda bo'lishni o'rganadilar. Ma'naviy ishlab chiqarish jarayonida ilg'or g'oya, nazariya va ta'limotlar yaratiladi. Bu esa ijtimoiy-siyosiy barqarorlik, totuvlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Ta'lim-tarbiya tizimi ham jamiyat ma'naviy hayotida muhim o'rin tutadi. Hayotga kirib kelayotgan yosh avlodning ma'naviy qiyofasi, madaniyati, hayotga va odamlarga bo'lgan munosabati ta'lim muassasalarida shakllanadi. San'at, adabiyot, madaniyat, ilm-fan arboblarning mehnati jamiyatning yuksalishida alohida o'rin tutadi, shu boisdan ham ularning mehnati qadrlanadi. Jamiyatning moddiy va ma'naviy sohalari kishilarning moddiy va ma'naviy ehtiyojlari bilan uzviy bog'liq ravishda vujudga keladi. Jamiyatning moddiy va ma'naviy hayotini bir-biridan farqlash ijtimoiy hayot mohiyatini chuqurroq bilishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2019-yil 5-martdagi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish" mavzusidagi videoselektori 2021-yil 19-yanvar
3. Shavkat Mirziyoyev Yangi O'zbekiston strategiyasi.-Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
4. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri.-O'zbekiston,1993
5. Abu Rayhon Beruniy. O'tmish xalqlardan qolgan yodgorliklar.
6. Abdulla Avloniy.Turkiy guliston yoxud axloq.-T,:"O'qituvchi".1992